

Kinderen (en ouders) in de scheidingsstorm: een uitdaging voor de school?

Claire Wiewauters

Claire Wiewauters is pedagoog en psychotherapeut voor kinderen, jongeren en gezinnen. Ze is werkzaam in het Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen in Schaarbeek en docent aan de opleiding Gezinswetenschappen van Odisee. Ze is auteur van het boek 'Een week mama, een week papa? Wat kinderen bij een scheiding echt nodig hebben'. (voor een bespreking van dit boek: zie 'Onder de leeslamp' in dit nummer). In samenwerking met Awel verscheen in januari het onderzoeksrapport 'Awel, ik ben in de war door de scheiding van mijn ouders'.

Ongeveer 20% van de 0- tot 17-jarigen in het Vlaams Gewest maakt een scheiding bij de ouders mee. Scheiding is al lang niet meer uitzonderlijk. In elke klas zitten wel een paar leerlingen met gescheiden ouders.

Kinderen komen bij de scheiding van hun ouders tijdelijk in een turbulente en stormachtige periode terecht. Ongeacht de leeftijd van het kind zet de scheiding van hun ouders de vanzelfsprekendheid van hun leefwereld op zijn kop. Het verlies van het gezin zorgt voor verwarring en onzekerheid. Kinderen onttelen aan hun gezin immers een gevoel van basisveiligheid en basisvertrouwen. Deze veilige basis zorgt ervoor dat het kind de energie heeft die nodig is om zich te ontwikkelen en om te 'leren'.

Wanneer kinderen geconfronteerd worden met de scheiding van hun ouders staat hun veerkracht behoorlijk onder druk. Zij kunnen zich geen voorstelling maken van hoe hun wereld er zal uitzien als hun ouders niet langer samenwonen. De energie die voordien in de ontwikkeling en het leerproces werd geïnvesteerd, is (tijdelijk) niet beschikbaar omwille van de emotionele crisis. Zo komt de gezinscrisis ook de school binnen.

Meteen dringen zich ook een aantal vragen op. Hoe kan een leerkracht ruimte maken voor de gevoelswereld van kinderen bij scheiding? Hoe kan de leerkracht - en bij uitbreiding de school als geheel - zorgen voor een stabiele en goede leersituatie voor het kind? Hoe kan een leerkracht een positief contact met beide ouders onderhouden? In dit artikel zoeken we naar antwoorden op deze vragen. We laten ons hierbij inspireren door onze jarenlange ervaring in het werken met kinderen en hun ouders, en door de inzichten uit recent onderzoek.

We formuleren handvatten en tips voor leerkrachten, die CLB-medewerkers naar de school kunnen meenemen en die ze kunnen inzetten bij de coaching van het leerkrachtenkorps. Verder markeren we de nood aan een schoolbreed beleid bij scheiding en nieuwe gezinsvormen. Ook hier kan de CLB-medewerker een ondersteunende rol opnemen.

De scheidingsstorm

Emma vertelt: 'Toen mijn ouders me vertelden dat ze uit elkaar gingen leek het alsof ik er plots helemaal alleen voor stond.

Dat is het gevoel dat ik had, dat alles veranderde en dat ik alleen gelaten werd.'

Sofie vertelt: 'Ik weet nog dat ik dacht: mijn ouders hebben mij wel samen op de wereld gezet. Het is niet eerlijk dat ze nu uit elkaar gaan.'

Als ik aandachtig luister naar wat kinderen vertellen over wat er met hen gebeurt als ze vernemen dat hun ouders gaan scheiden, dan hoor ik deze boodschap in vele variaties. Dit is niet de boodschap die ouders aan kinderen willen geven. Het is wel hoe de boodschap binnenkomt bij heel wat kinderen. Geconfronteerd worden met de scheiding van de ouders doet de wereld van het kind op zijn grondvesten daveren. Ontkenning, verwarring, angst, boosheid dienen zich aan.

Verlies en rouw

Scheiding confronteert kinderen met het verlies van het gezin zoals ze dat voordien kenden. Het kind moet noodgedwongen door een rouwproces. De begrippen verlies en rouw zijn belangrijk omdat ze kunnen helpen om het gedrag en de gevoelens van kinderen bij scheiding te begrijpen.

Rouw is een complex gegeven. Rouw heeft in eerste instantie niet met verdriet te maken maar met paniek omdat de grond onder je voeten wordt weggeslagen. Het is belangrijk voor kinderen om los te komen uit de eerste schok van pijn en vertwijfeling. Als het kind een beetje hersteld is van de eerste schok, zal het een lange periode doormaken van herstel.

Onderzoek in binnen- en buitenland spreekt over een periode van gemiddeld 2 à 3 jaar vooraleer kinderen weer vanuit veerkracht in het leven staan. We kunnen daar maar beter rekening mee houden.

De leerkracht doet ertoe

Het slechte nieuws is dat we kinderen verlies en rouw niet kunnen besparen. Het gevoel van veiligheid en vertrouwen van kinderen moet de kans krijgen om zich stukje bij beetje te herstellen. Het goede nieuws is dat een leerkracht heel wat kan doen voor kinderen na scheiding.

Zo doet ook de juf van Seppe. Zij is door de ouders op de hoogte gebracht van de

nakende scheiding en maakt zich voor Seppe beschikbaar.

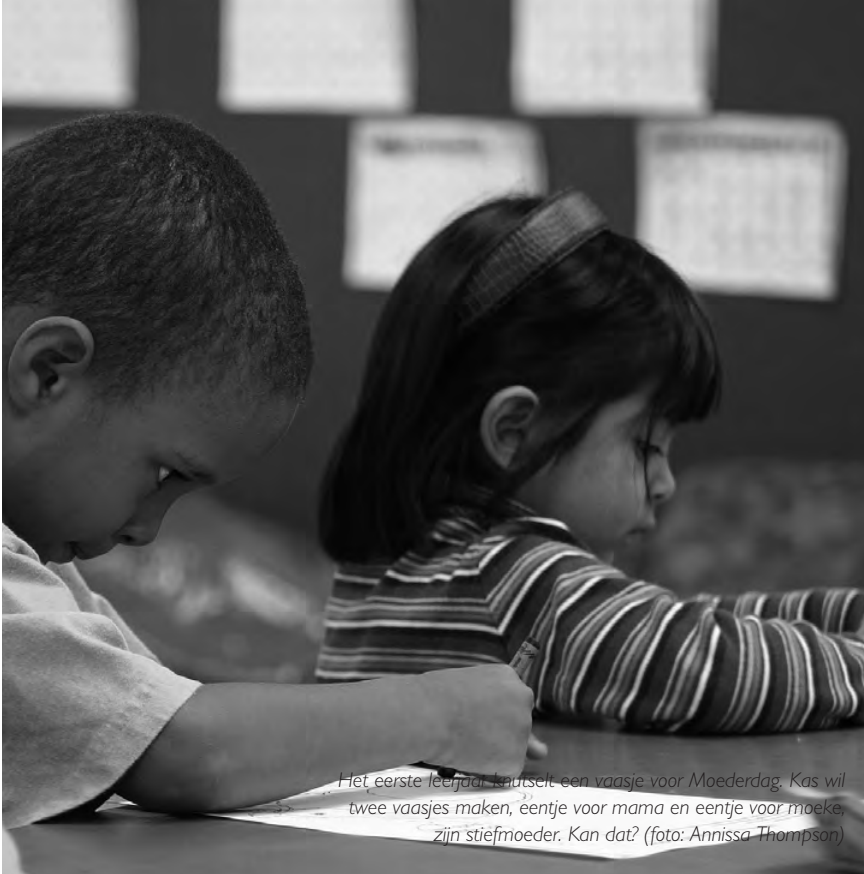
Seppe is vijf. Zijn ouders hebben tegen de leerkracht gezegd dat ze op het punt staan uit elkaar te gaan en dat ze dit aan Seppe het afgelopen weekend hebben verteld. Ze maken zich zorgen want Seppe heeft nauwelijks gereageerd op het nieuws. Hij keek gewoon stoer voor zich uit, en heeft niets gezegd. Als Seppe de klas binnenkomt, neemt juf Evelien hem even apart. Ze zegt dat zijn moeder en vader haar hebben verteld dat zijn wereldje gaat veranderen. Ze zegt ook nog dat ze vermoedt dat hij zich hierover zorgen maakt. Als hij dat wil, kan hij altijd bij haar terecht met zijn zorgen.

Zowel op individueel niveau als in klasverband kunnen leerkrachten kinderen tot steun zijn. Deze juf vertelt Seppe dat ze tijd en ruimte wil maken voor zijn verhaal als hij daar nood aan heeft. Maar ze doet meer:

Later die week laat de juf zich bij het voorleesmoment in haar keuze van het verhaal leiden door de situatie van Seppe. Ze neemt een boekje over een jongetje wiens ouders apart gaan wonen. Daarna maken alle kinderen een tekening over hun huis en vertellen daarover. Seppe hoort zijn klasgenootje Marie vertellen over de twee kamers die ze heeft, een kamer bij mama en een kamer bij papa. En sinds de scheiding staat er ook altijd bij oma en opa een bedje klaar. Dit geeft Seppe de gelegenheid om zijn zorgen te delen over wat er gaat gebeuren als zijn ouders uit elkaar gaan. De juf vraagt aan Marie hoe het in het begin was, en hoe het nu gaat. Marie vertelt dat het eerst 'vreselijk' was, maar dat ze het nu al meer gewoon is. Ze vertelt dat op haar kamer bij papa een foto staat van mama en haar.

In het klasgebeuren creëert de juf ruimte om zijn verhaal te delen met de andere kinderen. Hierdoor ontvangt Seppe steun van zijn leeftijdsgenootjes. Zij weten nu dat hij een moeilijke tijd doormaakt.

Seppes beste vriend Pieter stelt voor dat hij dan maar wat vaker in het weekend bij hem moet komen spelen en slapen. En wat Marie vertelde over die foto, dat neemt Seppe mee als een goed idee. Dat zal hij ook aan zijn ouders vragen. Dat ze vertelde dat het na een tijdje beter gaat, geeft hem dan weer goede hoop.

Het eerste leerjaar kauselt een vaasje voor Moederdag. Kas wil twee vaasjes maken, eentje voor mama en eentje voor moeke, zijn stiefmoeder. Kan dat? (foto: Anniisa Thompson)

De school als veilige haven voor kinderen

Toch is het ook goed de aandacht voor het scheidingsgebeuren te doseren. School moet ook gewoon school blijven. Een leerkracht moet ook gewoon leerkracht blijven en mag niet in de positie van hulpverlener terechtkomen. Het geeft het kind ook de veiligheid dat op school de zaken gewoon verder gaan. Een plek om te leren en te spelen. Zaken die hetzelfde blijven in een periode waarin erg veel onzeker is. Ook dat geeft veiligheid aan kinderen. Kinderen die in deze periode niet van school moeten veranderen omwille van de verhuis, hebben geluk. Zij kunnen terecht bij hun vertrouwde leerkracht. Of ze wenden zich tot een leerkracht met wie ze een goede band hebben.

Hierover vertelt Emma van 10 jaar:

In het jaar dat mijn ouders gescheiden zijn had ik een hele strenge leerkracht met wie ik niet zo'n goede band had. Ik heb dan terug wat meer contact genomen met mijn juf van het vorige schooljaar met wie ik toen wel een goed contact had. Tijdens de speeltijd maakte ze af en toe een praatje met me als ze bewaking had. Ik was wel blij dat ik naar mijn vertrouwde school kon blijven gaan. Ook aan mijn juf godsdienst heb ik veel steun gehad. Zij brandde tijdens de lessen altijd een kaarsje voor alle kinderen met een probleem. 'Zo zou het terug wat lichter worden in ons hoofd', zei ze dan.

5V's

Kinderen hebben nood aan verbinding. Verbinding is het sleutelwoord bij het herstel van veerkracht. In een periode waar de ouders – omdat ze zelf door een moeilijke periode gaan - niet altijd beschikbaar zijn voor het kind, is de verbinding met andere belangrijke volwassenen in het netwerk van groot belang. Zij bieden het kind de mogelijkheid om in verbinding te blijven met zichzelf en de eigen gevoelens. In dit artikel bekijken we hoe de school in samenwerking met het CLB hiertoe de contouren kan uitzetten.

De **5 V's** helpen om de situatie van kinderen bij scheiding te begrijpen. Scheiding confronteert het kind met **verlies** van **veiligheid** en **vertrouwen**. Hierdoor komt de **veerkracht** van het kind onder druk te staan. Voor herstel heeft het kind nood aan **verbinding** met zichzelf, met beide ouders en met het netwerk.

De rol als leerkracht op individueel niveau

Leerkrachten kunnen een belangrijke steunpilaar zijn voor het kind. Zij zien de kinderen vele uren per dag. Zij merken het vlug als kinderen zich wat anders gedragen, minder eten, slechter presteren of zich terugtrekken tijdens de pauze. Het is

op die momenten dat een leerkracht kan benoemen dat hij of zij merkt dat er 'iets' is. Een CLB-medewerker kan leerkrachten aanmoedigen om het kind uit te nodigen om te vertellen wat er scheelt. Wat extra aandacht kan wonderen doen. Uiteraard is het belangrijk dat dit discreet en uitnodigend gebeurt.

De juiste woorden vinden

Niet alle kinderen vinden gemakkelijk woorden. Een leerkracht kan kinderen ook helpen door ze te laten tekenen, te werken met gevoelskaarten, een gedicht te laten schrijven ... Sommige leerkrachten hebben in hun klas een brievenbus. Een plekje waar kinderen een brief kunnen posten als ze niet rechtstreeks een verhaal kunnen doen. Kinderen posten daarin hun grote en kleine problemen en een daarvan kan de scheiding van de ouders zijn.

Oog hebben voor kinderen, aandacht hebben voor signaalgedrag, benoemen wat men ziet en het kind uitnodigen om in dialoog te gaan behoren tot de basisvaardigheden van elke leerkracht. Ze doen extra hun dienst wanneer kinderen doorheen een moeilijke periode gaan. CLB-medewerkers kunnen leerkrachten hierbij coachen en helpen om het gesprek aan te gaan. Ze kunnen daarbij aan leerkrachten vermelden dat het belangrijk is om zich aanwezig te stellen, niets te forceren, maar wel de moed te hebben om het gesprek aan te gaan. Er niet van uit te gaan dat wie niets zegt, niets nodig heeft.

Kobe (16 jaar) vindt het vervelend dat zijn klastitularis doet alsof hij van niets weet. Hij moet toch weten dat zijn ouders uit elkaar zijn. Ze zijn niet samen naar het oudercontact gekomen. Zijn vader kwam op vrijdag en zijn moeder op woensdag. Kobe had verwacht dat de klastitularis hem de daaropvolgende maandag even zou aanspreken. Maar deze heeft er met geen woord over gerept. Jammer, want Kobe wil er eigenlijk wel eens met hem over praten. Zelf weet hij niet hoe erover te beginnen.

Open geest

In het gesprek met kinderen is het erg belangrijk om als leerkracht met een open geest en onbevooroordeeld te luisteren en te spreken. Het is niet ondenkbaar dat men als leerkracht zelf gescheiden is, of iemand kent in de

familie of vriendenkring die gescheiden is. Het is belangrijk leerkrachten erop attent te maken dat ze niet te veel leunen op het eigen verhaal wanneer ze luisteren naar het kind. Stimuleer hen om alert te blijven. Anders gaat men foutief interpreteren: men kijkt dan immers door de eigen bril in plaats van door de ogen van het kind. Bespreek met leerkrachten het belang om de loyaliteit van kinderen naar beide ouders te respecteren.

Kobe zou willen weten wat de leerkracht denkt over zijn vader die zomaar zijn moeder in de steek heeft gelaten en is gaan samenwonen met een veel jongere vriendin. Hij verstaat het niet en hij schaamt zich zelfs een beetje voor zijn vader. Toch wil hij niet dat de leerkracht zijn vader hiervoor veroordeelt. Het blijft tenslotte zijn vader.

Ook al zal een kind schijnbaar zelf voor en/of tegen een van beide ouders kiezen, hetzij via woorden, hetzij via zijn gedrag, het is geen goede zaak voor de leerkracht om dit ook te doen. Op deze wijze zal het kind zich uitgenodigd voelen om de ouder te verdedigen en heeft hij

minder ruimte om met de eigen gevoelens bezig te zijn. Als leerkracht houdt men zich best voor om zich tegenover het kind enkel uit te spreken over het gedrag van een ouder en nooit over een ouder als persoon.

Meevoelen

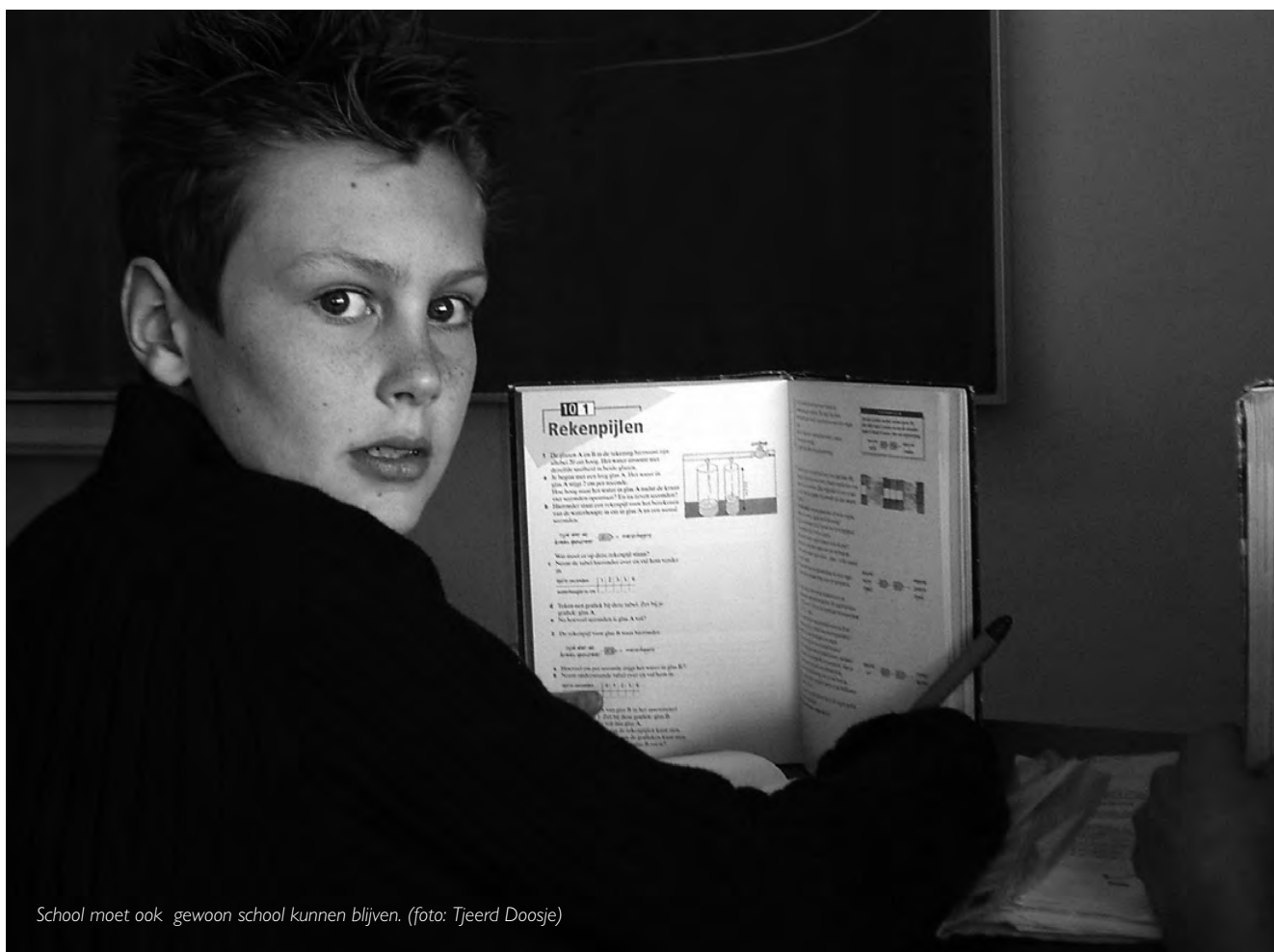
CLB-medewerkers kunnen met leerkrachten spreken over het verschil tussen medeleven en medelijden. Ze kunnen leerkrachten stimuleren om erkenning te geven aan de moeilijke positie van het kind en aan zijn gevoelswereld. Ze kunnen de leerkracht erop attent maken dat het kind er niet bij gebaat is dat het in een slachtofferpositie wordt gezet.

Lise is zeven als haar ouders scheiden. De ouders blijven in elkaars buurt wonen en werken een week-weekregeling uit. Lise blijft naar haar vertrouwde school gaan en ze kan ook verder met ballet en de tekenschool. De scheiding lijkt prima geregeld. Geen verandering van school en vrijetijdsbesteding, en twee ouders die actief aanwezig blijven bij de opvoeding. Wat wel verandert is het middagmaal op schooldagen. Vroeger at Lise elke

middag haar boterhammetjes thuis bij mama, die hiervoor een regeling met het werk kon treffen. Lise vond het altijd fijn om even weg te zijn van de drukte op school en haar mama te zien. Sinds de scheiding is dit anders in papa's week. Hij staat erop dat Lise op school blijft eten. De juf merkt dat Lise tijdens die week vaker klaagt over buik- en hoofdpijn. De juf roept Lise even bij zich. Lise vertelt dat ze mama mist en dat ze het liefst elke middag thuis zou willen eten, ook in papa's week.

Het is niet helpend voor Lise als de juf met de strenge vinger naar vader wijst en hem een 'slechte' papa noemt die niet genoeg aan Lise denkt. Ook al zal deze gedachte misschien wel in het hoofd van de juf opkomen. Lise is er niet mee geholpen dat de juf dit naar haar toe op die manier uitspreekt. Lise is ook niet geholpen met een meewarige en medelijdende blik waardoor ze zich alleen maar kleiner en zieliger gaat voelen.

Het helpt Lise wel als de juf beaamt dat het erg vervelend is voor haar dat ze niet meer elke dag 'over huis' kan. Zo geeft ze erkenning aan de gevoelens van Lise in deze situatie. Het helpt ook als ze zegt dat de buik- en

School moet ook gewoon school kunnen blijven. (foto: Tjeerd Doosje)

hoofdpijn wellicht een beetje daarmee te maken heeft. Als kinderen zich emotioneel niet goed voelen, gebeurt het vaker dat ze zich ook lichamelijk slecht voelen. Zo leert ze aan Lise dat haar lichaam reageert op de moeilijke situatie waarin ze zich bevindt.

Verder kan de juf dit voorval in de komende klasraad ter sprake brengen en overleggen met de collega's en het CLB. Op die plek kan ruimte gemaakt worden voor de 'moeilijke gevoelens' van de juf. Ook kan in overleg beslist worden of het nodig is om verder nog iets ondernemen. Kan vader uitgenodigd worden voor een gesprek? Wie zal dat gesprek voeren?

Leerkrachten moeten zich ondersteund weten door hun collega's, de directie en het CLB. Dit veronderstelt een schoolbreed gezinsbeleid (zie verder).

We zetten de tips voor de leerkracht op een rijtje:

- Maak tijd voor een kind, luister en kijk naar de buiten- en binnenkant. Signaalgedrag langs buiten, gevoelens en gedachten van binnen.
- Heb aandacht voor gedragsveranderingen en maak deze bespreekbaar met het kind.
- Alle gevoelens mogen bestaan, maar ongepast gedrag van het kind moet worden aangepakt.
- De schoolstructuur is belangrijk als houvast. Blijf daarom je eisen stellen en houd vast aan afspraken en regels. Tijdelijk kan enige mildheid geen kwaad.
- Respecteer beide ouders, trek geen partij.
- Als je zelf gescheiden bent, ga er dan niet van uit dat wat jij hebt meegemaakt, hetzelfde is voor dit kind en deze ouders. Sta open voor hun verhaal, vul dit niet in.

De rol als leerkracht op klasniveau

Ook op klasniveau kan de leerkracht van belang zijn voor kinderen die met scheiding te maken krijgen en/of in nieuwe gezinsvormen leven. Als leerkrachten tijdens de les aandacht hebben voor allerlei gezinsvormen, hoeft het kind zich

Kobe vindt het vervelend dat zijn titularis doet alsof hij van niets weet. Hij moet toch weten dat zijn ouders uit elkaar zijn? (foto: Adrian Boca)

geen uitzondering te voelen en komt het ook niet onnodig in problemen.

Voor Anouk (8 jaar) was de eerste lesdag in het derde leerjaar een echte ramp. De juf vroeg hen om hun gezin voor te stellen en ze gaf hen een voorgetekend blad met allemaal hokjes. Ze zag al vlug dat zij daar gewoon niet iedereen in kreeg. Wat moest ze met haar halfbroer, haar twee stiefzussen? Haar stiefouder? Het zweet brak haar uit.

Ook andere momenten zoals nieuwjaarsbrieven, klasfoto's, feestdagen zorgen voor specifieke uitdagingen. Het helpt kinderen als leerkrachten ervan uitgaan dat niet alle leerlingen in een traditioneel kerngezin wonen.

Het was Moederdag en de kinderen van het eerste leerjaar knutselden een vaasje voor de moeders. Kas wilde twee vaasjes maken, eentje voor mama en eentje voor moeke Hilde, zijn stiefmoeder. Dat kon niet. Er waren niet genoeg vaasjes en de juf zei toen dat het dan maar voor zijn 'echte mama' was. Toen de kinderen hun vaasje mee naar huis mochten nemen, liet Kas dat van hem 'per ongeluk' stuk vallen. Dan maar geen

vaasje, voor niemand, zo hoefde niemand zich in de steek gelaten te voelen.

Van Kas leren we dat kinderen zelf oplossingen bedenken om problemen op te lossen. Problemen die ze ontdekken door een strakke en niet-passende structuur. Geen twee vaasjes? Dan maar helemaal geen vaasje.

Wanneer kinderen ouder zijn, slagen ze er soms beter in om op een positieve wijze voor zichzelf op te komen. Als ze geluk hebben, gaat hun leerkracht hier flexibel mee om.

Hans zit in het zesde leerjaar. Op vrijdag reikt zijn meester de rapporten uit, en herinnert de leerlingen eraan dat deze maandag ondertekend weer terug moeten zijn. Hans zucht en steekt zijn vinger op. Hij vraagt of dit ook volgende week maandag kan. Hij is dit weekend bij zijn vader, en hij wil zijn moeder ook het rapport tonen. Niet zomaar een kopie – want daar zorgt zijn papa wel voor – maar het 'echte rapport'. De meester van Hans vindt het oké. Meer nog, hij vraagt aan de andere kinderen met gescheiden ouders hoe zij hierover denken. Willen zij dit ook graag? Er ontstaat een gesprek over de verschillende

soorten van verblijfsregeling en hoe de kinderen dit ervaren. De hele klas luistert geïnteresseerd. Aan het eind van het gesprek wisselen de kinderen tips uit om 'zo weinig mogelijk te vergeten in het andere huis'. De meester maakt hiervan een lijstje en laat dit in de klasagenda kleven.

Tips voor de leerkracht op klasniveau:

- Creëer een open klasklimaat.
- Organiseer klasgesprekjes.
- Voorzie in je klasbibliotheek boekjes over scheiding en nieuwe gezinsvormen.
- Pas je lesmateriaal aan.
- Houd rekening met de complexiteit van gezinsrelaties bij feestdagen en het maken van cadeautjes.
- Ontwikkel lessen over relaties en emoties: bijvoorbeeld werken rond gevoelens op de basisschool, werken rond relatievorming in het secundair onderwijs.
- Geef extra tijd om toetsen en rapporten in te kijken.

De rol van de leerkracht in communicatie met de ouders

Uiteraard heeft een leerkracht op allerlei informele en formele momenten contacten met de ouders. Bij de schoolpoort, als de ouder het kind brengt of ophaalt, bij rapportbesprekingen, bij oudercontacten ... En ouders willen dan wel eens 'hun verhaal' doen bij de leerkracht, ze proberen de leerkracht uit te vragen of ontlokken een uitspraak over hun ex-partner. Dit brengt de leerkracht in een moeilijk parket. De leerkracht zal ervoor zorgen dat hij 'geen partij' kiest en de loyaliteit van het kind naar beide ouders veilig trachten te stellen.

Leerkrachten kunnen - vanuit hun vertrouwenspositie - een belangrijke opdracht hebben bij het toeleiden van ouders naar de medewerkers van het CLB en eventueel andere instanties waar ouders informatie en steun kunnen vinden. Vanuit de resultaten van het onderzoek *Scheiding in Vlaanderen* (Mortelmans e.a., 2011) weten we dat ouders nog steeds onvoldoende of niet op de hoogte zijn van het bestaan van

bemiddeling. Leerkrachten kunnen ouders hieromtrent informeren (zie ook websites met informatie over bemiddeling, onderaan dit artikel).

Tips voor leerkrachten in de communicatie met ouders:

- Probeer in gesprekken met ouders niet de term 'je ex' te gebruiken, maar over de andere ouder te spreken als 'de moeder' of 'de vader' van het kind. Zo appeleer je bij de ouders aan hun positie als ouder van het kind.
- Als stiefouders mee op gesprek komen, spreek hen dan aan als de huidige partner van vader en/of moeder die mee de zorg opneemt voor het kind.
- Weet dat ieder zijn waarheid heeft. Het is menselijk om partij te kiezen, maar probeer dat te vermijden.
- Luister naar ouders en geef hen kort ruimte om hun verhaal te doen. 'Ik begrijp dat deze situatie voor jou als vader erg moeilijk is.' Daarna kun je als leerkracht de ouder helpen om door de ogen van het kind te kijken: 'Ik maak me zorgen over je dochter. Ik merk dat ...' Breng het kind in beeld.
- Geef feedback aan ouders van hoe het met hun kind gaat. Mogelijk merk je als leerkracht bepaald gedrag op dat voor ouders verborgen blijft. Haal het kind uit de schaduw.
- Help ouders om kinderen buiten de strijd te houden, bijvoorbeeld door te wijzen op de negatieve gevolgen van conflicten voor het kind.
- Informeer en verwijz eventueel naar bemiddeling.

Leerkrachten moeten kunnen terugvallen op informatie die aanwezig is binnen de school. Het werk van leerkrachten dient ingebed te zijn in een schoolbreed gezinsbeleid.

Een schoolbreed gezinsbeleid

Het omgaan met echtscheiding en nieuwe gezinsvormen vergt van de school als geheel dat ze een schoolbreed

gezinsbeleid ontwikkelt waarbij de diversiteit van gezinsvormen als een maatschappelijk gegeven wordt bevestigd (Driesen, 2014). De school zal hiertoe nadenken over een proactieve en planmatige aanpak waarbij op verschillende niveaus een aanbod wordt gecreëerd naar kinderen en ouders.

Dit schoolbreed gezinsbeleid wordt dan best aan de ouders gecommuniceerd van zodra het kind op school wordt ingeschreven. Het helpt wanneer de inschrijvingsformulieren zijn aangepast aan de diversiteit van gezinsvormen waar kinderen deel van uitmaken (Driesen, 2014).

Het gezinsbeleid wordt zichtbaar in de schoolbrochure, de website, het schoolreglement. Het verdient aanbeveling om bij de communicatie met de ouders aandacht te hebben voor de aansprektitels: 'beste ouder(s)' is neutraler dan 'beste mama en papa'. Hierdoor voelen ook stiefouders en eventueel homoouders zich aangesproken.

Sinds 1995 heeft de wetgever gezagscoouderschap geregeld. Ook wanneer ouders niet tot een Echtscheiding Onderlinge Overeenkomst komen en het tot een rechtsprocedure komt, zal de rechter in eerste instantie gezagscoouderschap overwegen. Dit betekent dat beide ouders - ongeacht de verblijfsregeling - doorgaans beiden verantwoordelijk blijven voor alle belangrijke zaken betreffende de school en opvoeding van de kinderen. De school is hierdoor juridisch gebonden om beide ouders te allen tijde persoonlijk en apart te informeren over het functioneren en het welbevinden van het kind op school. Er kunnen afspraken gemaakt worden dat de informatie (vb. klasagenda) aan de ene ouder wordt meegegeven en dat deze de informatie bezorgt aan de andere ouder. Toch ontstaan hierdoor af en toe moeilijkheden. De mogelijkheid om ouders digitaal te informeren biedt hierbij een goede uitkomst. Ouders zijn hierdoor gelijktijdig op de hoogte, en de kinderen worden niet belast als boodschapper.

Het kan een optie zijn om bij gescheiden ouders informatie te vragen over gezagsregeling, kostenregeling en verblijfsregeling. Maak aan ouders duidelijk dat je als school met deze informatie op een discrete en gepaste manier zal omgaan. Vermeld

'Mijn ouders hebben me wel samen op de wereld gezet. Het is niet eerlijk dat ze nu gaan scheiden.' (foto: Tim & Annette)

uitdrukkelijk dat ze niet verplicht zijn om deze informatie te geven, maar dat het voor de school helpend kan zijn om de situatie van het kind in perspectief te hebben. Maak aan ouders duidelijk dat het in het belang van het kind is om de school op de hoogte te brengen als de gezins-situatie verandert.

Hierbij is het essentieel dat de school zich ertoe verbindt om altijd voorrang te geven aan de positie van het kind, en een neutrale en constructieve relatie aangaat met beide ouders. De school zal nooit betrokken partij worden in juridische aangelegenheden.

Voor meer gedetailleerde info verwijzen we naar de Omzendbrief 'ouderlijk gezag in onderwijsaangelegenheden' (www.ond.vlaanderen.be/edulex).

De scheidingsstorm en het zorgcontinuüm

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat de leerkracht, de school en het CLB in de scheidingsstorm zowel voor ouders als kinderen van groot belang kunnen zijn. Wanneer we dit bekijken vanuit de bril van het zorgcontinuüm, zien we hierin verschillende rollen voor school en CLB weggelegd.

Brede basiszorg

In fase 0 van het zorgcontinuüm, de brede basiszorg, gaat het CLB vooral schoolondersteunend aan de slag. De school heeft oog voor de specificiteit van kinderen die opgroeien in een scheidings-situatie (zie 'schoolbreed gezinsbeleid' en 'de rol van de leerkracht op klasniveau'). Dit start bij de inschrijving en het onthaal.

Er kunnen bijvoorbeeld afspraken gemaakt worden naar het contacteren van de andere ouder bij inschrijving. Daarnaast is het belangrijk om binnen het algemeen zorgbeleid van de school en de samenwerking met ouders na te denken over de communicatie. Het CLB kan mee nadenken over hoe beide ouders geïnformeerd kunnen blijven en/of over de organisatie van oudercontacten. Daarnaast is het zorgzaam handelen in de klas en de vorming en ondersteuning van het schoolteam een accent in de brede basiszorg. Het CLB kan samen met de school bekijken in hoeverre verschillende gezinsvormen aan bod komen in de lessen. Leerkrachten kunnen vorming krijgen in gespreksvaardigheden bij conflictsituaties.

Verhoogde zorg

In fase 1, de verhoogde zorg, gaat het om de zorg van een leerkracht of zorgteam voor een individuele leerling (zie 'de rol als leerkracht op individueel niveau'). Wanneer een leerling het moeilijk heeft in de klas is het belangrijk dat de leerkracht dit opmerkt en gepast reageert. Hij kan in gesprek gaan met de leerling of de situatie bespreken op het zorgoverleg. De onderwijs-, opvoedings- en ondersteuningsbehoeften worden in kaart gebracht. Van daaruit kan men bepalen welke informatie nog ontbreekt en welke doelen men kan formuleren. Een leerling kan bijvoorbeeld nood hebben aan de ruimte om af en toe zijn verhaal kwijt te kunnen of een periode waarin huistaken op school gemaakt worden. De CLB-medewerker kan als deel van het zorgteam mee nadenken rond initiatieven en het traject als coach bewaken. Er wordt een leerlingdossier bijgehouden en men werkt in overleg met ouders en leerling.

Uitbreiding van zorg

Wanneer de scheidingsstorm erg ruw is en niet gaat liggen, kan uitbreiding van zorg (fase 2 in het zorgcontinuüm) nodig zijn. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om leerlingen die ondanks extra ondersteuning onrustwekkend gedrag stellen zoals zelfverwonding of spijbelen. Eerder genomen maatregelen blijven lopen, maar het CLB neemt hier een actieve leerling-begeleidende rol op. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot een kortdurende begeleiding of het opnemen van de draaischijffunctie in een verwijzing naar externe hulpverlening.

Daarbij zal een heldere communicatie over wie wat doet en hoe om te gaan met het beroepsgeheim, de samenwerking tussen kind(eren), ouders, school en CLB sterk bevorderen.

Emma getuigt hierover:

Het is goed om te voelen dat je altijd bij iemand terecht kan. Het is goed om weten dat het nadien beter zal zijn. Maar vooral dat je er nooit alleen voor staat. Want in het begin voelt dat wel zo, alsof je er helemaal alleen voor staat. Later voel je toch opnieuw dat je ouders je nog altijd graag zien. En ook dat er nog veel mensen je graag zien en dat jij en je ouders bij hen terecht kunnen.

Meer lezen?

DRIESEN L. (2014). Kinderen uit nieuwe gezinnen. Een hulpmiddel bij de opmaak van een 'Schoolplan Nieuwe Gezinnen'. *Caleidoscoop*, 26(1), p.15-19.

MORTELMANS, D., PASTEELS, I., BRACKE, P., MATTHIJS, K., VAN BAVEL, J., & VAN PEER, C. (2011). *Scheiding in Vlaanderen*. Leuven: Acco.

Ozmebrieven ouderlijk gezag en onderwijsaangelegenheden (14/04/2005). (<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex>)

PUT, J., & ANKAERT, E. (2007). *Nota beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs*. (www.ond.vlaanderen.be)

VAN DER PLUIJM, A., & GREVELT, M. (2013). *School en echtscheiding. Alledaagse begeleiding binnen een schoolbreed beleid*. Amsterdam: SWP.

WIEWAUTERS, C., & VAN EYKEN, M. (2014). *Een week mama, een week papa? Wat kinderen bij een scheiding echt nodig hebben*. Tiel: Lannoo.

WIEWAUTERS, C. (2015). Hoe 'thuiskomen' binnen nieuwe gezinsvormen? *Sociaal.net*, 9 - 10- 2015.

WIEWAUTERS, C. (2015). Kinderen en herstel van veerkracht bij gezinstransities. Het belang ons allen aan! *Welwijs*, 26(3), 10-13.

WIEWAUTERS, C. & EMMERY, K. (2016) *Awel, ik ben in de war door de scheiding van mijn ouders*. www.awel.be/nieuws-en-pers.

www.bemiddelingvzw.be

www.juridat.be/bemiddeling

www.tweehuizen.be

1 Wanneer ouders uit elkaar gaan is er automatisch co-ouderschap. Ook een rechter is verplicht om eerst co-ouderschap te overwegen wanneer het tot een rechtsprocedure komt. Er is ook een mogelijkheid dat de rechter exclusief ouderlijk gezag toekent: een van beide ouders zal dan alle beslissingen nemen en de school is enkel gebonden om deze ouder te informeren.

Awel, ik ben in de war door de scheiding van mijn ouders

Van september 2014 tot december 2015 liep er in samenwerking met Awel een kwalitatief onderzoek naar de beleving van kinderen en jongeren bij scheiding en binnen samengestelde gezinnen. Met de hulp van studenten van de 2e opleidingsfase bachelor in de gezinswetenschappen van Odisee analyseerden wij 145 chatgesprekken die kinderen en jongeren voerden met de medewerkers van AWEL.

De vragen waarop we een antwoord zochten waren:

- Welke problemen halen kinderen en jongeren aan in de context van een scheiding of een nieuw samengesteld gezin?
- Hoe gaan kinderen en jongeren om met de veranderingen die gepaard gaan met de scheiding en het leven in een samengesteld gezin?
- Welke beschermende factoren halen kinderen en jongeren hierbij aan?

Uit onze analyse kwam o.a. naar voor dat heel wat kinderen en jongeren zich gesteund weten op school en door het CLB. Er blijven echter ook uitdagingen. Sommige jongeren weten onvoldoende dat ze met hun problemen bij iemand van het CLB terecht kunnen. Een aantal kinderen en jongeren uitte negatieve bedenkingen omdat ze ervoeren dat na een gesprek met het CLB de ouders en de leerkrachten op de hoogte werden gebracht omtrent hun verhaal. Zij vinden het niet kunnen dat dit vooraf niet met hen werd besproken.

Aan het eind van het onderzoeksrapport geven we volgende gedachte en aanbeveling mee. Het doorgeven van informatie aan de ouders bij minderjarige kinderen is een complexe materie. Het decreet rechtspositie van de minderjarige biedt enerzijds de mogelijkheid om bepaalde informatie niet aan de ouders mee te delen. Anderzijds oefenen de ouders het ouderlijk gezag uit. In de praktijk zullen CLB-medewerkers proberen om de ouders zo veel als mogelijk te betrekken, tenzij de jongere uitdrukkelijk aangeeft dat ze dit niet willen. Verder houdt men best rekening met het uitdunnend karakter van het ouderlijk gezag als kinderen ouder worden (Put & Ankaert, 2007; www.vclb-koepel.be). Het lijkt ons in deze belangrijk om het actorschap van kinderen en jongeren te erkennen. Kinderen en jongeren serieus nemen betekent: 'de goede redenen' die zij aanhalen om hun verhaal in vertrouwen te vertellen uitgebreid en in de diepte met hen onderzoeken.

Het volledige rapport is te downloaden via: www.awel.be/nieuws-en-pers.